

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

ASCENSIÓ AL BREITHORN DE ZERMATT

(Juliol de 1908)

JA desde molt temps que portava de cap fer una ascensió més amunt dels 4.000 metres, mogut, apart de l'interès excursionístic, per la curiositat de comprovar els efectes fisiològics de la rarefacció de l'aire de les grans altituds y veure fins a quin punt era refractari al tant esmentat mal de montanya.

Pera dar compliment als meus desitjos no podia comptar ab els Pireneus, qual pic culminant, el d'Aneto, com es sabut, arriba sols als 3.404 metres, essent, per tant, precis sortir-se de nostra estimada serra y cercar-ne de més altes. En els Alps, aont s'hi compten una seixantena de cims de més de 4.000, havia de trobar ample camp pera dar compliment al meu projecte.

Triar-ne un entre tants hauria sigut per mi un verdader conflicte si sols m'hagués fixat en l'altitud; més un bon nombre de condicions negatives per mi mateix imposades deixaven eliminats del meu programa la majoria d'aquells cimals alpins.

En primer lloc no volia un pic *difícil*. Admiro a l'alpinista intrèpit que's complau en lluitar ab les roques, que frueix avançant cama ací cama allà pel fil d'una aresta vertiginosa, arrastrant-se per una estreta cornisa sospesa sobre l'abim o escalant la punxa d'una agulla. L'admiro, sí, però no'm matriculo a la seva escola. Confesso, sense que'l meu amor propi s'en ressentí, que la montanya m'atreu per ses belleses y no pels seus perills.

Altra condició per mi desitjada era que l'ascensió no exigís llargues hores de marxa. Pera poder-les fer sense cansar-se cal una preparació deguda: es indispensable consagrar alguns dies a l'*entrenament*, y jo no 'ls tenia. Descomptant, doncs, les dificultats massa grosses y les marxés massa llargues, d'aquells seixanta pics en restaven ja molt pocs que poguessin entrar en la meua llista.

Regirant y fullejant l'inapreciable *Baedeker*, trobo, per fi, la nota de l'ascensió al Breithorn: altitut, 4.171 metres, sense dificultats serioses y ab possibilitat de fer el camí en dos tongades, repartint, per tant, la fadiga en dos jornades. De més a més, l'esmentat llibre descriu encomiàsticament la bellesa de la vista que's descobreix desde'l cim, y sabut es que el *Baedeker* no sol esser sobrer en alabances. Amb això vaig creure haver trobat lo que volia y la meua elecció va quedar feta.

Vaig comunicar-la immediatament al nostre estimat consoci l'Artur Mora, del qual, per haver fet plegats bon número d'ascensions pel Pireneu, coneixia prou bé l'entusiasme per la montanya y les dots d'excelent excursionista. Va acceptar ab gust el projecte y acordarem la marxa per últims de Juliol.

El dia 18 de dit mes sortírem de Barcelona, fent una curta parada a Ginebra, y una altra més llarga a Chamonix per causa del temps, que no's presentava massa bé. En aquest últim lloc tinguerem fret, pluja y boira, y frisosos miravem el cel a cada punt pera veure si s'obria per algun indret aquella espessa coberta que pesava com una llosa sobre'ls nostres entusiasmes. Al matí del tercer dia vegérem ab goig que aquelles nuvolades se removien, y a breus intervals fins se deixava entreveure la blanca testa del Mont-Blanc.

A l'acte decidírem empendre la marxa directament cap a Zermatt. Utilisant l'incomparable via de montanya Saint-Gervais-Martigny, inaugurada pocs dies abans, guanyàrem l'alta vall del Ròdan, que anàrem remontant fins a Viège. Allí prenguerem el ramal Zermatt, y a entrada de fosc del 22 de Juliol arribavem al xamós poblet que porta aquell nom.

No fou cosa massa fàcil el trobar allotjament: els hotels estaven quasi tots plens, per esser aquells dies el fort de l'afluència de forasters. Per fi conseguírem enquibir-nos en l'hotel Gornergrat, ben recomanable, per cert.

Drets al nostre objecte, demanàrem a l'hostaler que'ns fes venir un guia per empendre l'ascensió l'endemà mateix si era possible, y poc després de sopar entravem en relació ab en Theodul Biner, guia de primera classe, home d'uns 30 anys, alt y esquerdalenc, d'aspecte fort y de poques paraules, però d'aire resolt. Aviat quedàrem entesos respecte a preu, càrrega que hauria de portar, hora de sortida y demés detalls. Pera millor assegurar l'èxit y poder comptar ab un guia cadascú, y fins pera poder repartir millor la càrrega, que entre màquines fotogràfiques, cordes y abrics feya un

envalum respectable, demanàrem an en Biner que emmenés un altre home. Ell pel seu compte també'ns féu algunes preguntes, enterant-se ab visible satisfacció que la montanya no era per nosaltres cosa enterament nova, y prometent-nos que'ns portaria a dalt del Breithorn.

Abans de pujar a nostres cambres sortírem a donar un tom pels carrers del poble, ja solitari en aquella hora. Un fresc ventijol

Clixé de l'autor

ZERMATT

anava escombrant del cel les poques boires que hi restaven de les últimes nuvolades y tot ens feia pressentir bon temps.

Un sol esplendorós, daurant les montanyes que enronden l'estreta vall de Zermatt, y il·luminant les pintoresques cases del poblet, fou l'espectacle que s'oferí als nostres ulls al sortir de l'hotel l'endemà al matí. Tenint algunes hores sobreres davant nostre, les ocupàrem recorrent la població y els seus voltants y contemplant la cosmopolita concurrencia que transitava pels carrers, o, millor dit, carrer Major, únic que en realitat mereix el nom de tal, y format principalment per hotels y llocs de venda de fotografies; postals y *souvenirs* de quincalla.

Però, més que tot això, atreya les nostres mirades l'imposant piràmide del Mont-Cervin, que s'adreava davant nostre, cante-

lluda, feréstega y majestuosa al mateix temps, oferint ses gegantines facetes als raigs del sol, al qual escalf s'anaven fonent els claps de neu detinguda en els corriolets y estrets relleixos del colossal poliedre. Molts pobles d'aquesta privilegiada terra tenen la seva montanya: Chamonix té'l Mont-Blanc, Interlaken la Jungfrau, més cap com

Clix d'Artur Mora

EL MONT-CERVIN

Zermatt pot oferir un Mont-Cervin, sens dubte la més bella de totes, la més alpina dels Alps, per dir-ho aixís, la que en grau més superlatiu produeix a l'espectador una impressió de grandesa y d'espasordiment. Contribueix no poc an aquest últim efecte la tradició que té de montanya sinistra en l'història de l'Alpinisme. La primera ascensió que s'hi féu, composta de set perso-

nes, costà la vida a cinc, que s'estimbaren després d'haver-ne assolit el cim, a l'empendre la davallada. Molts d'altres ascensionistes posteriorment hi han trobat també un fi tràgic, y el petit cementiri del poble està ple d'inscripcions que recorden altres tants accidents desgraciats.

El Breithorn, objectiu del nostre viatge, no's veu desde Zermatt, com tampoc se veuen el Mont-Rosa, ni les grans geleres del Gorner y Theodul. Ab tot y estar la població a 1.620 metres, la vista es reduidíssima, per ser la vall molt estreta. Més a l'allunyar-se un xic o guanyar qualsevolga de les altures vehines, especialment el Gornergrat, la mirada s'extén sobre una de les regions més meravelloses de Suïça. Per això'ls forasters hi concorren a milers cada istiu de totes les parts del món, invadint els nombrosos hotels, que resten tancats durant nou mesos de l'any, baix la guardia dels sis-cents habitants escassos que constitueixen la població fixa.

A primera hora de la tarda ja estavem formant a la porta de l'hotel el nostre guia Biner, acompanyat del seu colega César Petrig, abdós degudament equipats.

El plan era seguir el camí que porta a Italia passant pel refugi de la Gandegg y coll de Sant Theodul, fer nit en aquest últim punt y empendre l'endemà, a primera hora, l'última etapa de l'ascensió. De Zermatt a Sant Theodul s'hi compten unes sis hores ab un desnivell d'uns 1.600 metres, podent-se fer a cavall un xic més de la meitat del trajecte, proporció que nosaltres aprofitàrem.

A dos quarts de dugues en punt empeniem la marxa, deixant

Clisé d'Artur Mora

EL MONT-ROSA

ben enrrera nostre les últimes cases del poble. El camí voreja primer la banda esquerra de la Viège fins a la seva confluència ab la torrentera de Zmutt, a cosa d'un kilòmetre amunt de Zermatt. Segueix després la riera de l'última un kilòmetre més, començant-se aleshores a estendre-s la vista, fins ara molt reclosa, sobre l'hermosa vall de Zmutt, coberta en ses dos vessants d'un atapat bosc d'abets y dominada pel Mont-Cervin. Un pontet de fusta permet atravesar les fressoses aigues del torrent, y ab suau pujada va guanyant-se una especie d'espoló o promontori que forma la montanya entre les gorges de la Viège a l'esquerra y la vall de Zmutt a la dreta, que cada cop se va veyent més fonda. Ab una mitja hora de bona marxa s'arriba al Zum-see, poblet insignificant format per casetes de fusta d'aspecte miserable. Segueix el camí

pujant sempre, y girant-se enrera's domina ja a bona alçada tota la vall de Zermatt, enclosa entre dos altes serralades, y un xic més amunt se descobreixen els hotels de Riffelberg, a mitja alçada del Gornergrat, y el cim del Weisshorn o Pic Blanc, un altre dels gegants de Zermatt, que llença la seva punxaguda cresta a 4.512 metres, y qual ascensió passa per molt difícil. Poca estona després se troben els xalets de Hermaettje, pobres cabanes que serveixen de

Clixé de l'autor

LA DENT BLANCA

dipòsit d'herba y aixopluc pel bestiar. Aquí per primera vegada descobrim el Breithorn, que ja gairebé no's pert més de vista en tot el camí. A partir d'aquest punt l'ascensionista va de sorpresa en sorpresa. En una revolta del camí s'ofereix sobtadament una grandiosa visió del Mont-Rosa y de la gelera del Gorner, que baixa rosegant les parets del seu llit fins a derretir-se en vertiginosos y ràpids dins les gorges a que dóna nom. El Cervin s'aixeca a la dreta, presentant-nos sa aresta nord, tallanta com fil de cimitarra. Constantment anem descobrint noves montanyes y va desenrotllant-se als nostres peus una grandiosa regió de colossals geleres.

Deixem a la dreta 'l camí del Llac Negre, qual hotel ovirem a la dreta, servint-li de fons la Dent Blanche, montanya que tant bé justifica 'l seu nom. Una aixordadora remor d'aigua'ns anuncia la

proximitat del torrent de la Furggen, que recull les aigües de fusió de la gelera de Furgg y de part de la de Sant Theodul, que sumen en conjunt uns 12 kilòmetres quadrats de superfície. Atravessem la corrent pel peu d'una bella cascada y emprenem una fadigosa pujada en zigues-zagues sobre un terror insegur y esllavissadiç, sobre el qual els cavalls més rellisquen que avancen. De més a més algunes congestes, cada cop més grosses, comencen a invadir el camí, obligant-nos a fer marrades pera evitar-les. Ens aventurem a atravesar-ne, montats, una de molt grossa: els cavalls s'hi ensorren fins al ventre, y als pocs passos el que jo munto ensopega, y cavaller y cavall rodolem sobre la neu. Aquest accident, per fortuna sense conseqüències, m'indica que ja es hora de renunciar a les nostres cavalleries, y continuem a peu la marxa.

A l'altre extrem d'una extensa congesta descobrim, per fi, el refugi de la Gandegg, aont arribem a les quatre hores d'haver sortit de Zermatt. Es de rigor parar-s'hi y pendre-hi un refresc, atenant-nos nosaltres a la costum. Mentres els guies, indiferents al panorama, s'entretenen buidant pausadament els boccs que l'hostaler els posa davant, nosaltres rondem pels voltants, cercant punts de vista. El refugi, ab honors d'hotelet, en el qual poden refugiar-s'hi fins una vintena de turistes en cas necessari, està emplaçat als 3.000 metres aproximadament, en el punt culminant d'una península rocosa anomenada Leichenbretter, voltada quasi per tots costats d'immenses geleres. La situació es excepcional, y encara que l'excursionista's deturés aquí, se podria donar la jornada per ben empleada. Tot el macís del Mont-Rosa s'aixeca davant per davant ab imponderable majestat, destacant-s'en ses geleres, solcades arreu per negres *moraines*. El Breithorn s'ovira altíssim, imponent, fent créixer en nosaltres el desitg de trepitjar son cim, que sembla desde aquí inaccessible. Girant-se enrera, resta a gran fondaria la vall de Zermatt, y a l'altra banda de la rivera del Ròdan, mitg tapats per la calitja, se descobreixen els Alps de l'Oberland de Berna.

Els guies ens sustreuen de la nostra contemplació fent-nos avinent que la tarda avança y que'ns manquen encara dos hores de camí, no pas massa fàcil, per arribar al refugi de Sant Theodul. Reprenem la marxa, arribant al límit de la gelera pocs minuts després de deixar la Gandegg. Els guies ens fan lligar a la corda, precaució que trobem excessiva, ja que'l glaç se presenta sensiblement pla y sense esquerdes; més sembla que es consigna donada als guies d'anar a la corda en quant s'hagi d'atravessar una gelera de

certa extensió. Es lo cert que algunes caravanes ab les quals ens creuem van totes ab aquesta disposició. Com he dit, cap dificultat ofereix aquesta travessia, y fins ens hauria semblat agradable passejada, si'l mal estat de la neu, estobada pel sol de tot el dia, no hagués fet la marxa sumament penosa, ensorrant-nos constantment

Clixé de l'autor

EL PETIT MONT-CERVIN Y COLL DE SANT THEODUL

fins a genoll y a voltes fins a la cintura. Avançant a poc a poc y aprofitant la neu relativament endurida per les petjades del guia davanter, anem guanyant els 300 metres de desnivell que hi ha de la Gandegg al coll de Sant Theodul. A uns 100 metres abans d'arribar an aquest, desviem cap a la dreta, y, obrint alguns graons ab els picots, ens enfilem pel redreçament lateral que forma la glera en aquest lloc, assolint, per fi, el refugi que s'aixeca a sobre del coll, a 3.322 metres, precisament en la mateixa línia de partió d'aigües entre Suïça y Italia.

LLUÍS LLAGOSTERA

(Acabarà)

ICONOGRAFIA DE LA PORTALADA DE RIPOLL

(Continuació)

El segon element o arc y montants que li fa costat s'aixampla bon xic respecte al primer, essent també altament digne d'esment y de que'ns hi detinguem, principalment per la serie de deu escenes que hi ha figurades y esculpides en el gran pla aixanflanat que broda l'arc. Els montants laterals perpendiculars venen com a disposar-se a formar angle, però l'aresta d'aquest resulta aplanada en petit xanflà, que l'escultor deixà ocupat per uns estranys animalots y capritxoses figures, repartides com si fossin xatons o florons, en que s'hi ha pretingut veure alusions als més abominables vicis y lletjos pecats. Una vegada més he de repetir ma disconformitat an aquesta manera de penjar per tot simbolismes que ni agafats com se sol dir pels cabells responen a la realitat ni a lo que han dit els escriptors eclesiàstics al referir-se als tals vicis y pecats. Les llibertats dels artistes de tots els temps no poden pas subjectar-se a la fèrula del simbolisme cristià.

En el ja citat arc s'hi representen escenes de les profecies de Jonàs y de Daniel. Per seguir ab orde hem de fer via procedint desde la clau de l'arc a cada un dels montants fins a trobar la cornisa de separació. Aixís, al cim dels requadros de la part esquerra hi ha'l profeta Jonàs ab hàbit talar, com pertoca als profetes segons els canons iconogràfics, rebent de l'Omnipotent l'orde de que vagi a la predicació y conversió de Nínive, la ciutat pecadora. El manament celestial l'escultor l'indicà per una mà que surt dels núvols y's dirigeix al profeta escullit per moure a contrició als ninivites. La llegenda HIC FIT VERBUM DOMINI SVPER IONAM (núm. 93), aquí Jonàs reb l'orde de Déu, es casi la mateixa que dóna la Vulgata llatina en la relació profètica de Jonàs en son començament: *Et factum est Verbum Domini ad Jonam filium Amathi.*

En el requadro vinent hi ha una nau de vuit remers desde la qual es gita al mar el profeta, que al moment es devorat sencer per un enorme peix (núm. 92), ab lo qual s'aludeix a lo que narra la citada profecia de Jonàs, al final del capítol I y començ del II, aont s'explica com, no havent aquell profeta obehit el manament diví, perquè, en lloc d'anar a Nínive, fugí cap a Tharsis, embarcant-se en una nau que fou sorpresa per terrible tempesta que espa-

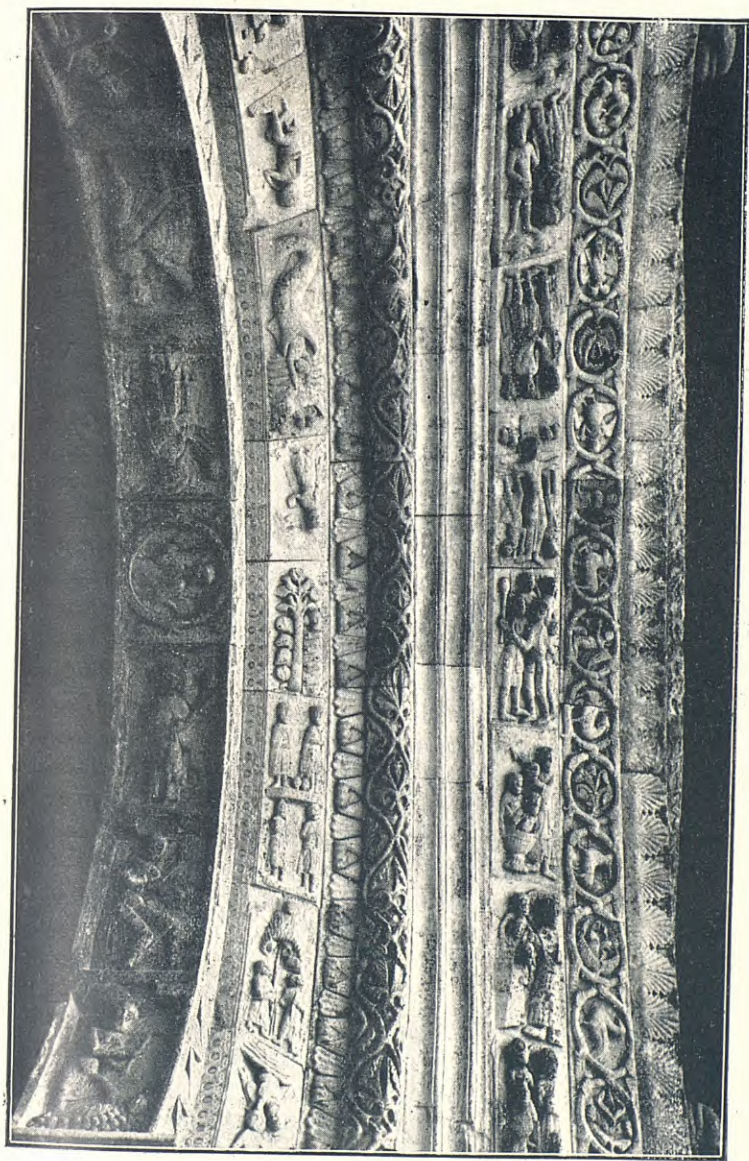
ordí als mariners, que compregueren que'l tràngol desfet no era cosa natural, sinó un càstic de Déu que anava contra tots ells, aleshores els barquers, després d'haver

llençat al mar els efectes, decidiren fer resoldre a la sort qui era'l culpable, que resultà ser-ho Jonàs, que no pogué menys de confessar sa falta y que tot allò venia per haver pretengut fugir de lo que Déu li havia manat. Y ell mateix ordenà que'l tiessin al mar, lo que feren els mariners en vista de que la tempesta no amainava. A l'esser tirat a l'aigua'l profeta diu el text sagrat que Déu preparà un gran peix que se l'engolí, quedant en el seu ventre viu tres dies y tres nits. Per çò l'inscripció de la portalada de Ripoll porta escrits els mots explicatius de l'escena: IONAS IN VENTRE CETE, Jonàs al ventre del monstre.

La tercera representació mostra a Jonàs ja tret pel peix y llençat a la terra perquè complís de totes maneres l'ordinació del Senyor. El profeta està presentat com un home nú y en actitud d'agenollar-se y regonèixer en lo que li passava la voluntat de Déu. La llegenda EVOMVID PISCIS IONAM, el peix tragué, vomitá a Jonàs (núm. 91), es transcripció de lo que diu el darrer vers del capítol II de la profecia: *Et dixit Dominus pisci: at evomuit piscis Jonam in aridam.*

Després l'escultor presentà la predicació de Jonàs a Nínive. Ell, vestit com ab una saca, donant l'exemple de l'hàbit de penitència que devien usar els ninivites, està en actitud de predicar y dirigir les exhortacions de penitència als habitants de Nínive que treuen el cap per sobre les muralles de sa ciutat. L'inscripció HIC PREDICAD NINIVE, aquí predica a Nínivè (núm. 90), explica aquesta escena, que està descrita en tot el capítol III del citat llibre de Jonàs.

La darrera casa o compartiment fa referencia a lo que compta el capítol IV y darrer de la profecia, quan Jonàs se mostrà descontent del fàcil perdó que'l Senyor havia otorgat als ninivites y li féu comprendre l'Omnipotent y li mostrà ab l'eurera com ell es el donador de totes les coses. L'escultor volgué representar tal relació y figurà a Jonàs assegut sota un arbre que li priva'ls raigs del sol y que un verm matà y una ventada aterrà. Els mots HEDERA IONAS, l'eura de Jonàs, completen l'idea de l'escultor (núm. 89).

Les representacions de la dreta fan referencia a les narracions de la profecia de Daniel. Començant desde la part central cap avall, la primera presenta un gran arbre cobert de flors y fruits, aludint al somni que tingué Nabucodonosor, rey de Babilonia, de que parla el capítol IV de tal profecia. L'inscripció VISIO QVAM VIDIT NABVCODONOSOR serveix pera acabar de fer comprendre'l motiu que's proposava desenrotllar qui ideà la portalada (núm. 94).

Les dues vinentes representacions, si seguim la narració bíblica, no estan pas prou posades en orde, perquè deurien antecedir a la primera, però per una extranyesa l'artista aquí prescindi d'orde cronològic y posà les relacions del capítol III de la profecia després de la del quart. La superior es doble y figura en la part alta dos personatges que probablement representaran el rey y l'estatua que va fer erigir per esser adorat. Sota d'aquestes figures hi ha dos músics, tocant un d'ells l'arpa y l'altre una cítara o instrument de corda. L'inscripció STATVAM AVREAM QVAM EREXIT NABVCODONOSOR, l'estatua d'or que erigí Nabucodonosor (núm. 95), dóna a entendre la representació, y els músics fan referencia a l'orde despòtica donada pel tirà, carregat d'orgull, manant per pregó que a l'hora que se sentís el sò de la trompeta, la flauta, la cítara, la trompa feta de sàlzer o *sambuca*, el psalteri, la samfonia y tot genre d'instruments, tothom, cayent de genolls, adorés *statuam auream quam constituit Nabucodonosor rex*, l'estatua d'or que havia aixecat el rey Nabucodonosor.

Tothom cumplí aquesta tirànica disposició menys tres joves hebreus, *Sidrach*, *Misach* y *Abdenago*, que, veient que s'oposava a ses creencies religioses, valentment confessaren la seva fe y es negaren davant del rey a adorar l'estatua d'or. Aquest, irat, ordenà que s'encengués set vegades més de lo acostumat el forn dels suplicis y que, lligats de peus y mans, hi fossin tirats els tres joves desobedients. El foc matà als que executaren la disposició de Nabucodonosor, però no danyà als confessors de sa religió. Diu el text sagrat que'ls ministres o criats reyalts no cessaven de tirar al forn

nafta, estopa, pega grega y sarments, de manera que la flama pujava quaranta nou colzades sobre'l forn, matant a tots els caldeus que trobà aprop. Tots aquests detalls estan indicats per l'escultor de Ripoll ab les figures dels tres hebreus y superiorment dos sayons tirant foc sobre d'ells, mentres les flames deixen als primers y brusegen als sayons. Al costat s'hi llegeixen les paraules TRES IN CAMINO IGNIS (núm. 36), els tres al mitg del foc, que's llegeixen en el citat capítol III, vers 23: *Hi tres, id est, Sidrach, Misach et Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati*, y els tres caigueren en mitg del foc ardent lligats.

L'escena següent ens traslada al capítol XIV de la profecia de Daniel, quan aquest matà al dragó Bel, adorat a Babilonia, y els sacerdots d'aquesta falsa divinitat exigiren a Nabucodonosor que'ls entregués el matador y el tiraren a la sitja dels lleons (núm. 97). Aquí hi estigué sis dies sense menjar, com tampoc menjaren els lleons ab tot y que estaven acostumats a que cada dia se'ls tiressin dos cossos y dues ovelles, y que, no obstant, no danyaren al profeta del Senyor. Però continua la relació profètica que a Judea hi havia'l profeta Habacuch, que havia cuit la pitança y tenia a punt els pans y anava al camp per portar-ho als segadors, quan li sortí l'àngel del Senyor ordenant-li que portés aquell menjar a Daniel a Babilonia dintre la sitja dels lleons. Habacuch s'excusava dient que may havia vist Babilonia ni sabia ont eren els lleons, però l'àngel l'agafà per un cabell y en un moment el posà sobre la tanca de les feres, socorrent a Daniel, y tornant al seu país ab l'auxili del mateix àngel. El relleu figura a l'àngel portant pel cabell a Habacuch, sobre'l compartiment en que hi ha'l clos en que's veu el profeta Daniel ab un lleó a cada costat y en actitud com d'afalagar-lo. Habacuch porta'ls cistells del menjar y està indicat ab la paraula HABACVCY. Daniel té aprop seu la llegenda explicativa DANIEL IN LACEV LEONVM, Daniel en la cort dels lleons (núm. 98).

El tercer element del portal està constituït per un gran tor ornat d'una bella serpentina estilizada que orna tot l'arc semicircular, que reposa sobre dues columnes de fust cobert per un entrellaçat vegetal molt ben entès y capitells, el de la dreta de tradició corintia (núm. 101) y l'altre ab centaures alats ab caps d'home (núm. 102), recordant un dels models assiris.

El vinent es ben senzill: tres escocies filetades ocupen l'arc, que s'apoya en brancalades en àngul tallat per un xanflà ornat d'una

serpentina que deixa florons foliats d'elegant conjunt (núm. 100).

L'altre element té més capdalt interès. Està dedicat als prínceps dels Apòstols Sant Pere (núm. 103) y Sant Pau (núm. 104), vengent-se en les brancalades d'aquest portal les estatués dels dos sants apòstols, per desgracia massa mutilades.

Resulta que les esculptures de Sant Pere y Sant Pau, en la nostra portalada, venen a fer el paper de columnes, tota vegada que ocupen el lloc d'aquestes y sobre'l cap hi porten el capitell que'ls correspondria. Les imatges-columnes sols se troben en portalades romàniques de gran riquesa y excepcional sumptuositat. Són el principi y origen de les soperbes alineacions de profetes, d'apòstols y sants que després semblen cridar al fidel a l'iglesia, convidant-lo a que acudi a Déu si no vol esser pres de la desesperació y vol arribar a conquerir la gloria. De les columnes llises, ornament de tantes portalades, se passa a les ornades geomètricament, estrafent y retorçant la canelura y l'estria, ficant-se després a vestir els canons d'escates y entrellaços y brots vegetals per entre'ls quals passen aucells y animals estranys, y, no essent això prou, l'ideal de fer parlar als elements arquitectònics convertí les columnes en cariàtides y telamons de representació piedosa que portaven el capitell sobre'l cap a semblança de les donzelles de Caria que's posaren en la tribuna de l'Erekteion atenenc, segons la llegenda. L'iglesia navarra de

Santa Maria de Sangüesa té'ls sants convertits en columnes; però com això no sempre devia considerar-se com a prou respectuós pels benhaurats pel pes del capitell, s'acudí a posar l'imatge devota al davant del fust de la columna, confonent-se ab aquest més o menys y destacant-se segons el lloc de que's disposava. A Ripoll les imatges de Sant Pere y Sant Pau aixafaren el canó sustentant y el pastaren en sa massa, confonent-s'hi al passar, aplanant-se, darrera'l nimbe que ornava les testes.

Sobre, doncs, els capitells que surmonten les testes dels apòstols hi volta l'arc que's desenrotlla, formant rampa y presentant ampla superfície plana, abte pera desenrotllar-s'hi representacions històriques que tindran d'ocupar-nos.

La figura de la part esquerra de l'espectador es la de Sant Pere, nimbat a raigs, encara que avuy sense testa, vestint mantell y túnica y ostentant a sa dreta la clau simbòlica de sa altíssima potestat d'obrir y tancar les portes del cel. A sa esquerra hi du un llibre tancat en que hi ha una inscripció que fins ara, que jo sàpiga, ha sigut sempre mal llegida. S'ha escrit que deya: *Petrus qui exaudit plebs ad sidera scandit*; però lo que diuen les lletres més o menys mutilades no pot pas avenir-se ab aquesta lectura, que per altra part no té'l degut sentit. Al meu modo de veure la llegenda diu sense cap classe de dubte: PETRVS ITER PANDIT ET PLEBS AD SIDERA SCANDIT. Sant Pere obre'l camí y guia'l poble al cel. Sota'l sant, en el pedestal o peanya, hi ha quatre lleons, dos a dos, y el capitell que va darrera sa testa porta varis degenerats elements del capitell

corinti, convertits d'elements coronants que eren en ornamentació del conjunt.

La figura de Sant Pau porta l'acostumada vestimenta ab mantell y túnica, sostenint entre ses mans una cartela en que hi

anava antigament una inscripció avuy del tot esborrada, perquè'ls pocs senyals de lletres que hi queden no permeten tant sols arribar a conjuminar una paraula. En Pellicer diu que va arribar a llegir-hi ECCLESIA... y ...DEI, però avuy ni a això pot un acostar-se. En la peanya del sant hi ha esculpides quatre àguiles vencent un alat dragó o serpent, y el capitell de més amunt de son cap, també com el de Sant Pere mutilat, s'hi combinen a cada una de les cares dues quimeres ab cap humà, ales d'aucell y cos de lleó, motiu que sembla tret d'un dels teixits bisantins, ab

grans florons circulars, *pallia rotata*, de que'ns parlen els vells documents.

En l'arcada hi ha abundant imageria, sens dubte la més cuidada y perfecta de tota la portalada. Dotze requadros o compartiments expressen escenes de les vides de Sant Pere y Sant Pau. Si comencem a detallar lo que's figura en la part inferior de l'esquerra, notarem com en la primera historia s'hi representa la curació del coix que era portat cada dia davant de la porta dita *speciosa* del temple de Jerusalem, a fi de que demanés almoïna als que entraven a pregar al Senyor. Com Sant Pere ab Sant Joan Evangelista

entrés al temple per orar, el pobre coix va demanar-los un socós metàlic, cosa que els sants no podien proporcionar-li, perquè no tenien moneda; però Sant Pere, volent fer-li més bé, va pendre-l per la mà, en nom de Jesucrist va fer-lo alçar i caminà, curat completament del defecte que li venia de naixença. Aquesta escena, recontada pel llibre dels *Fets dels Apostols*, capítol III, versos 1 al 7, està en la nostra portalada aclarida per la llegenda PETRVS ATQVE IOHANNES ERIGVNT CLAVDVM (número 105), Pere y Joan fan posar dret al coix, y reproduïda en relleu figurant als dos apòstols, Sant Pere sempre distingint-se per la clau y alçant de terra al coix, que

estava prop de la porta del temple, aquí figurada clarament per una muralla. Les imatges dels dos sants, avui desgraciadament mutilades, són molt més grans de tamany que la figura menuda y raquítica del coix que s'alça de terra.

Segueix una representació en que apareix el príncep dels apòs-

tols prenent per la mà a una dona que jau al llit, veient-se com separats per una tanca a dos personatges plorant. Es la resurrecció de la cristiana Tabita, per altre nom dita Dorcas, dona plena de bones obres y molt almoineira, que morí a Joppe, ab sentiment de tothom, per lo que'ls deixebles enviaren propis a Sant Pere perquè hi anés desseguida, lo que féu l'apòstol, que's trobà ab el cadàver posat en el cenàcul y rodejat de viudes que mostraven els vestits ab que les socorria Tabita. Sant Pere ordenà que tothom sortís y, prenent per la mà a la difunta, la resucità, entregant-la viva y salva als que tant

l'estimaven. La narració del fet pot trobar-se en el mateix llibre dels *Fets dels Apòstols*, capítol IX, versos 36 a 41. La llegenda PETRVS DEFVNCTAM SVSCITAT THABITAM (núm. 106) confirma lo que acabo d'explicar. Pere resucita a Tabita difunta.

La representació que segueix no podem pas trobar-la llegint els llibres sagrats del Nou Testament. Ab ell entrem a les tradicions y llegendes que'l poble cristià ha conservat y admès referents al Príncep dels Apòstols. Se refereix a l'anada de Sant Pere a Roma y al seu encontre ab en Neró, fent veure quant diferent era l'esperit de l'Emperador y de l'Apòstol. L'artista ripollenc expressà sa idea clarament en la llegenda o inscripció ALTERA VIS PETRI ALTERA NERONIS (núm. 107), una es la força de Pere y l'altra la de Neró, y representa a l'emperador romà assegut en honorífic bancal y al seu davant, dret, a Sant Pere; però, per completar la significació de l'avorrit emperador, tingut sempre com a model de satànica crudeltat, posà dos caps de dimoni al seu damunt, com per fer veure que era l'inspirador dels seus actes y la possessió diabòlica que l'obligava a no fer més que mal.

La representació següent fa referència a la pura llegenda, a la curiosa tradició sobre Simon Pere l'apòstol y Simon el Mago o bruixot. Aquesta tradició treu son primer origen de lo que explica'l capítol VIII dels *Fets dels Apòstols* que Simon el Mago, ab ses obres màgiques, havia seduit a Samaria, fins que hi anà l'apòstol Felip, que'l convertí y batejà. A l'anar-hi'ls apòstols Sant Pere y Sant Joan y posar les mans sobre'ls samaritans convertits, davallà l'Esperit Sant, lo que impressionà de tal manera l'antic bruixot que oferí diners als apòstols perquè li comunicessin la facultat de fer rebre l'Esperit Sant als que ell també imposés les mans. Sant Pere, ab vives paraules, feu veure a Simon lo abominable de sa proposició, de la qual n'ha vingut el nom de *Simonia*, y aquest,

segons indica'l sagrat text, s'arrepentí y demanà als apòstols imploressin a Déu perdó pel seu pecat. Això no era prou pels antics, y sobre Simon el bruixot hi teixiren una relació de la que'n resulta que aquest tornà a les pràctiques de bruixeria, disputant ab Sant Pere sobre doctrina y influint ab l'emperador Neró perquè anés contra'ls apòstols Sant Pere y Sant Pau. Tot això està llargament explicat en els actes o fets de Sant Pere, escrit apòcrif que apar del segle quint, y que resulta batejat ab el nom de Sant Lli, deixeble y successor de l'apòstol en la càtedra romana¹. Aquest escrit curiosíssim, encara que inadmissible baix el punt de vista històric, explica que'l bruixot se jactà de resucitar un mort y que a l'esser a la prova sols pogué fer-li moure'l cap, y que Sant Pere'l tornà a la vida invocant el nom del Crist, y que Simon digué que se n'anava de Roma y que marxaria volant pels aires, per lo qual s'en passà al mont Capitoli y s'aixecà de terra, enlairant-se fins que Sant Pere, ab una seva oració, féu que cessés d'obrar l'esperit del mal que portava a Simó, qui, desamparat de lo que li donava forces, caigué a terra esclafat, morint al cap de poc. Per això a Ripoll hi veyem representats els apòstols Sant Pere y Sant Pau y un home que cau de cap a terra, mentres per enlaire's veuen dos dimonis que l'han abandonat. Al costat s'hi llegeix: VBI SIMON CELO RVIT (número 108), aont Simon cau del cel.

Continua la mateixa relació apòcrifa explicant que Sant Pere fugí de Roma tement l'ordre de Neró, que volia empresonar-lo per haver sigut causa de la mort del bruixot, y que tornà a la Ciutat Eterna per haver-li aparegut Jesús, a qui ell féu la pregunta cèlebre de *Domine quo vadis?*, responent-li'l Senyor que anava a Roma per esser crucificat altre cop, ab lo qual entengué'l deixeble que la voluntat de Déu era que permanesqués y morís al lloc de la seva seu. A l'arribar a Roma Sant Pere fou empresonat. Y això volgué que figurés en la portalada de Ripoll qui va idear-la. Sant Pere, detingut per dos soldats, y d'aquí la llegenda: PETRVS IN CARCERE (núm. 109), Sant Pere empresonat.

El príncep dels apòstols fou condemnat a esser crucificat; però, segons explica la citada relació, demanà per esser posat cap-per-vall, a fi de no esser crucificat el deixeble com ho havia sigut son Senyor. Y aixís fou fet, aprofitant l'apòstol els darrers moments de sa vida per cantar un himne a la creu. Y veus-aquí l'assumpte del sisè compartiment de l'arc: la creu en que està morint Sant Pere,

1) *Acta Sanctorum Junii*, vol. VII.

no despullat de mitg cos per amunt, sinó vestit com una magestat; quatre caps a sota figurant el poble romà, que presencià la mort de son primer pastor, y dos sayons que, posats sobre'ls braços de la creu, estan acabant la feina de clavar-li'ls peus (núm. 110). Res d'inscripció, que aquí no hi feya cap falta, ni tant sols hi cabia.

Com se veu, mitg arc està dedicat a Sant Pere. L'altre mitg ho es a Sant Pau, ab sis representacions que corresponen a l'imatge de l'Apòstol dels Gentils que hi ha en el brancal, donant origen a les estatués de sants que després en l'època gòtica se multiplicaven per decorar les portalades de nostres iglésies.

Començant a continuació del requadro de la mort de Sant Pere, hi ha l'escena de quan Saule, després d'esser convertit de perseguidor en seguidor del Crist, quan se dirigia a Damasc, fou rebut cego per Ananies. Un agrupament de quatre persones guia al convertit, que es abraçat per Ananies, segons avís que'l cel li ha tramès. D'aquí l'inscripció VBI PAVLVS PRODUCITVR DAMASCVM (número 111), aont Sant Pau es portat a Damasc, conforme ab lo que narra'l llibre dels *Fets dels Apòstols*, capítol IX, versos 1 a 17.

Segueix un relleu en que s'hi veu el baptisme de Sant Pau. El futur evangelisador dels gentils està ficat dintre una pica, administrant-li'l baptisme per immersió juntament que per infusió, un personatge, sens dubte Ananies, mentres l'ajuda altre personatge que sembla figurar el patri, que agafa'l batejat pels braços, com ficant-lo dintre la piscina. La mà de l'Omnipotent apareix d'enlaire com donant la benedicció. Es de notar la pica ont es batejat Saule, del tot sem-

blant a les que's veuen en nostres iglesies romàniques, acomodant-se en això l'artista a lo que era pràctica en el seu temps, no sols en quant als útils, sinó als detalls de la cerimonia o ritu baptismal (núm. 112).

La representació vinent aludeix a les predicacions de Sant Pau entre'ls jueus y entre'ls gentils, tant recontades en el llibre dels *Fets dels Apòstols*. L'artista figurà al sant ab la mà alçada y dirigint-se a tres oyents que no semblen pas escoltar-lo ab calma y respecte. Per ço l'inscripció, més que de predicació, parla de disputa: VBI PAVLVVS DISPVSTAT CVM GRECIS ET CVM IVDEIS (núm. 113), aont Sant Pau disputa ab els grecs y els jueus.

La llegenda visible en el relleu vinent diu: PAVLVVS A MINISTRIS LIGATVR, Sant Pau es lligat pels saigs, explicant bé l'idea inclosa en el relleu, en que's veu el sant apòstol sense mantell y ab les mans al darrera que les hi lliga y agarrota un soldat, havent-n'hi dos més voltant-lo. Els *Fets dels Apòstols* posen en boca del sant, en el capítol XXVIII, vers 20, l'afirmació de que anava lligat ab una cadena, *Propter spem enim Israel cathena hac circumdatus sum*, y això donava prou motiu per aquesta representació.

En la penúltima divisió hi ha la decapitació de Sant Pau. Un soldat, ab el glavi que ha tret de la vaina, li talla'l coll, mostrant-se'l màrtir del Crist mitg agenollat y ab les mans agarrotades al davant, cobrint sos ulls un drap que penja després de nuar-se a son frontal dret. Això segurament fa referencia a la narració tradicional de que Sant Pau, a l'esser portat al suplici, demanà a Plantila, piadosa cristiana, el seu vel per lligar-se'l als ulls, narració de que's feu transmissor el Jaume de Voragine en sa *Legenda Aurea*, trayent-la de les versions de l'*Acta Pauli*, regonegudament apòcrifa. Diuen aquestes relacions que a l'arribar Sant Pau al lloc del martiri, dirigint a Orient, pregà a Déu en sa llengua patria, donà gracies al cel, se despedí dels circumstants, se lligà'ls ulls ab el vel de Plantila y, flectant els genolls a terra, entregà son coll al butxí y fou degollat, lo que correspon bé a lo que expressà l'autor del relleu. Una inscripció diu: VBI DATVR PAVLVVS MANIBVS ORATET GVTVR..... (ejus absanditur?) (núm. 115), aont Sant Pau s'entrega en mans dels butxins, prega a Déu y son coll es tallat.

En el darrer requadro'l saig ha enllestit sa horrible feina y presenta'l cap tallat, vengent-se al seu costat el cos escapsat, però ornat de nimbe en el lloc aont devia haver-hi la testa. Al costat s'hi

llegeix: HIC PAVLVS CAPITE TRVNCATVR, aquí Pau es decapitat (núm. 116).

L'altre element de la portalada (núm. 117) mostra vintisis medallons circulars, formats a l'enllaçar-se dos brots vegetals. En el que de fet ve al mitg hi ha la representació de l'anyell de Déu portant la creu al coll, y en els dels costats hi ha dos àngels adoradors agenollats oferint-li sos homenatges. En els altres medallons circulars hi ha motius vegetals que alternen ab l'acostumada fauna ornamental usada en l'època romànica, donant tot plegat un bell conjunt de gran valor ornamental. Aquest arc va sobre brancalades xanflanades, enriquides ab xatons d'extranys y capritxosos animals en nombre de set, semblants als que hi ha en altre lloc de la mateixa obertura y de que ja vos he parlat.

L'element darrer d'aquesta soperba entrada toca ja a la part anterior del cos arquitectònic que forma la magnífica portalada. L'arc s'obre presentant un festó de fulles de contorn crestejat, posades de pla com si fossin d'acante; arc que ve a apoyar-se sobre les dues columnes que embelleixen l'aresta del portal (núm. 118). Aquestes columnes tenen bells capitells, el de l'esquerra ab aucells y fullatges (núm. 119) y l'altre ab grifolls vencedors d'uns lleons (núm. 120), l'un ab fust estriat en hèlix y l'altre formant bell escatat.

Ab això m'apar que queda descrita l'iconografia de la portalada ripollenca. Jo no sé pas si hauré encertat en l'explicació llarga que vos he fet de tanta y tant variada imageria. Potser trobareu que m'he entretingut massa en fer veure'ls antecedents de cada assumpte descrit, però m'ha semblat que devia fer-ho aixís a fi de posar la cosa en el lloc que la vegé qui imaginà aquesta tant notable obra artística, que resulta com un llibre aont els que no saben de llegir hi poden entendre y recordar moltes de les veritats de la religió. En aquest sentit l'entrada del Monastir de Ripoll era y es un breviarí en el qual els que entrin al temple hi tenen variadíssims motius de devoció, perquè an aquest fi estan destinades les sagrades imatges.

Voldria haver encertat en donar-vos desentranyada y clara l'idea que dictà l'execució d'aquesta obra tant digna de notar com a conjunt arquitectònic, tant interessant com a treball escultòric y realment capdalt baix el punt de vista iconogràfic. Y completa tindria de ser ma satisfacció si, tot havent-vos traduït el pensament a que obeïren els relleus y figures de Ripoll, encara que no hagués portat el convenciment per tot lo que vos he dit, al menys hagués

contribuït a fer-vos estimar, a ser possible més de lo que hagueu fet fins ara, un dels monuments que més alta pregonen la gloria de nostre passat y la grandesa y honor de la patria. Perquè les pedres de la portalada ripollesa, vivificades, com heu vist, pèr l'art a fi de que parlin de les veritats de la religió santa, al mateix temps que fan teologia, cantant al bon Déu y als seus sants, han de fer catalans, ço es, homes als que l'Art y la Ciència, l'Arquitectura, l'Escultura, l'Arqueologia y sa fillola l'Econologia portin a esser consents patricis, verdaders enamorats de sa terra, entusiastes fills de Catalunya.

JOSEP GUDIOL, PBRE.

Clixés d'A. Amatller.

FEDERACIÓ DE SOCIETATS PIRENEÏSTES

CONGRÉS DE TOLOSA

Va reunir-se aquest nou Congrés de totes les societats federades els dies 20 y 21 del darrer Març, a la ciutat de Tolosa, assistint-hi, en representació del nostre CENTRE EXCURSIONISTA, el seu president, D. César A. Torras, que va ser molt ben rebut y festejat pels nostres companys pireneïstes.

Al matí del dia 21 tingué lloc la reunió de delegats baix la presidència de M. Lary, president de la Secció dels Pireneus Centrals del Club Alpí Francès, essent reelegit com a secretari nostre amic M. Le Bondidier. Després de ratificar l'acord d'erigir un monument a la bona memoria del comte Russell en l'enforcament de les valls d'Ossoue y de Gavarnie y d'haver-se admès diferents noves societats dins de la Federació, entre les quals hi figuren el «Centre Excursionista del Vallès» y el «Ski Club Tolosano» (Navarra), s'aproven diverses proposicions, y es dona compte de lo realitzat respecte'ls acords dels anteriors congressos. A les onze tocadetes se donen per acabades les tasques del Congrés, després d'acordar, a proposta de la Comissió de Toponimia, que, a fi d'evitar més confusions en la nomenclatura dels noms de llocs dels Pireneus d'abduques vessants, y mentres s'espera la publicació dels treballs especials que actualment s'estan portant a cap, s'atengui a l'ortografia dels mapes oficials de més recent aparició.

Aqueixa Comissió de Toponimia y Topografia pirenenca s'havia reunit el dia anterior, baix la presidència de M. Meillon y

assistint-hi, entre altres, els senyors Bernard, Camboué, Le Bondidier, Parant, Saint-Saud, Salignac Fénelon, Schrader, Soullier y Torras, constituint les seves decisions la part realment més important y profitosa d'aquests congressos, ocupant-se en procurar la determinació d'un plan y mètode adequat a fi d'arribar a la justa rectificació de tots els noms topogràfics del Pireneu que, apareixent avuy erroniament, són motiu de confusions y malsentesos.

En aquesta reunió va aprovar-se'l Reglament interior d'aquesta Comissió; y, després d'algunes proposicions de menor interès, M. Meillon donà a conèixer un seu treball encaminat a fixar principis certs y mètode correcte pera ordenar convenientment els treballs de la Comissió, tot refutant diverses objeccions fetes als acords presos en la darrera reunió de Tarbes en Agost de 1908. En ell se proposa com a conclusions: l'establiment en cada vall o regió d'un glosari topogràfic pràctic y raonadament científic, que deurà publicar-se junt ab un alfabet usual pera fixar determinades pronunciacions; y l'invitació a totes les comissions locals y regionals de prosseguir els seus treballs, conformant-se ab els principis ja establerts, que són acceptats després d'alguna discussió, en la qual intervenen principalment MM. Camboué, Schrader, de Saint-Saud y Torras, que feren atinades consideracions sobre aquest punt que s'estava discutint. El nostre president, senyor Torras, donà compte dels treballs que està realisant la Comissió Catalana, presentant una bona mostra d'interessants rectificacions de noms continguts equivocadament en el mapa del Ministeri de l'Interior de la vehina República, referents a les regions fronterices del nostre Pireneu. Nostre amic el Comte de Saint-Saud, tot felicitant al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA pel seu treball, va fer algunes observacions a les rectificacions presentades pel senyor Torras, entaulant-se nova discussió, en la qual intervenen també MM. Soullier, Parant, Camboué y Schrader, adoptant-se l'acord que a l'endemà ratificà'l Congrés y del qual ja havem donat compte.

Després de dar-se compte d'alguns treballs de MM. Rondon, Maury, Salignac-Fénelon y algun altre, va aixecar-se la sessió a les tres hores de començada.

Ab motiu de dit Congrés van celebrar-se a Tolosa diferentes festes, recepció a l'Ajuntament, funció en honor dels congressistes al Teatre del Capitoli, y banquet al Gran Hotel Tivollier, en el qual pronunciaren entusiastes brindis MM. Lary, Belloc, Le Bondidier, Salignac-Fénelon, Bepmmale, Pérès, Leygues, Torras, el ge-

neral comandant del cos d'exèrcit d'aquella regió y els representants del *maire* de Tolosa y del prefecte de l'Alt Garona. Igualment tingueren lloc les anunciades excursions, que varen realisar-se ben feliçment.

En aquest Congrés va segellar-se novament la germanor pireneïsta y la simpatia mutua entre francesos y catalans, units amorosament per les grans brancades de nostra serra pirenenca, que s'aixeca majestuosament com a salvaguarda de varis pobles arrelats en un mateix terror. Acabat el Congrés, tothom se despedí carinyosament, quedant molts en tornar-se a trobar a no tardar ab motiu de la propera inauguració del nostre Xalet-refugi d'Ull de Ter y del pròxim Congrés que a l'Agost vinent se celebrarà a Bagnères-de-Bigorre.

REVISTA DE REVISTES

Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages, Febrer de 1909.

Pràctica de les excursions, per Josep Guitart; *La Seu de Manresa*, per Joaquim Serret y Arbós; les ressenyes de diversos actes celebrats en dit Centre, y unes curioses Notes folk-lòriques.

Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones, Maig de 1909.

La continuació dels treballs: *Los Calderones y el monasterio de Nuestra Señora de Portaceli*, per J. Martí y Monsó; *Las antiguas ferias de Medina del Campo*, per C. Espejo y J. Paz; y *Indice de las fiestas públicas celebradas en Valladolid*, per N. Alonso Cortés; además d'un estudi sobre *Las Casas Consistoriales de Valladolid*, per J. Agapito y Revilla; y altres curiosos articles.

Boletín de la Sociedad Española de Excursiones, II trimestre 1909.

Análisis arqueológico de los monumentos ovetenses, per F. de Selgas; *El Valle de Mena*, per R. P. Vázquez; *La pintura aragonesa cuatrocentista*, per Elies Tormo; *Escultura en Madrid*, per E. Serrano Fatigati; y algun altre treball.

Boletín de la Real Academia de la Historia, Maig de 1909.

La pierre de touche des fetivas, per F. Codera; *Necrópolis prehistórica de Orihuela*, per J. Furgies; *Relaciones diplomáticas entre España y la Santa Sede durante el siglo XIX*, per R. Beltran y Rózpide; *Un cedulario*

del Rey Católico, per A. Rodríguez Villa; *Navegantes guipuzcuanos*, per P. de Novo, y unes detallades notícies sobre *Nueva inscripción romana de Astorga*, per M. García; *Las ruinas de Carija y Polonia*, per E. Romero de Torres, y *Mosaicos romanos de Pamplona*, per F. Fita.

Mitteilungen des D. und O. Alpenvereins, 31 de Maig y 15 de Juny de 1909.

Eine Gratwanderung in der Reifeck Gruppe, per A. Schober; *Reisepläne für Alpenturen*, per J. Draxler; *Ans dem Gebiete der Rentlinger Hütte*, per K. Blodig; y altres treballs, junt ab gran nombre de Notes Alpines y bibliogràfiques.

Touring, Juny de 1909.

Per il bosco e per il pascolo, per L. V. Bertarelli; *Dove andrò a fare i bagni di mare*, per A. Clerici; y diferents articles y notes esportives de remarcable interès.

La Montagne, Juny de 1909.

Deux ascensions dans le groupe du Plan, per J. E. Kern; *Sur l'Altimétrie du massif Pelvoux-Ecrins*, per P. Helbronner; *Sur l'usage du ski*, per R. Gelinet; y les acostumades Cròniques y notes bibliogràfiques.

Bulletin Pyrénéen, Maig de 1909.

Les officiers topographes aux Pyrénées, per H. Beraldi; *Le bassin supérieur du Rio Vero*, per Lucien Briet; *Études glaciaires dans les Pyrénées*, per L. Gaurier; *La Vallée de Campbiells*, per P. Rondon; *A travers les Avant-Monts*, per R.; *La crise Pyrénéenne*, per M. Bourdil; y *Un monument au Comte Henry Russell*, per X.

Spelunca, Març de 1909.

Les Grottes de Bastaras (Haut Aragon), per Lucien Briet.

Alpine Journal, Maig de 1909.

The Rosengarten Dolomites, per E. A. Broome; *Two dap with a guide*, per G. Winthrop; *Traverse of the Dôme de la Sache and Mont Pourri*, per W. M. Ling; *The Gletscherhorn*, per H. C. Bowen; *A week in the selkirks with the Alpin Club of Canada*, per G. E. Howard; y diverses seccions alpines.

Durant aquest mes havem rebut igualment *Hojas Selectas* y el *Butlletí* de l'Institutió Catalana d'Historia Natural, de nostra ciutat; el *Bolletí* de la Societat Arqueològica Luliana, de Palma; el *Boletín* de la Comisión Provincial de Monumentos, d'Orense; el de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales, de Zaragoza; *Cultura Española*, de Madrid; l'anuari de *Ungarischen Karpathenvereines*, d'Igló; el *Butlletí* del Club Alpí de Crimea y del

Caucas, d'Odessa; *Revue Catalane*, de Perpinyà; *O Instituto*, de Coimbra; y *L'Escursionista*, de Turin. — E. V. R.

CRONICA DEL CENTRE

JUNY DE 1909

JUNTA GENERAL ORDINARIA Y DE SECCIONS

En la Junta General reglamentaria, celebrada'l dia 15 d'aquest mes, foren elegits els individus que han de formar part de la Junta Directiva, quedant aquesta constituïda en la següent forma:

D. César A. Torras, *President*; D. Jaume Massó y Torrents, *Vice-president*; D. Juli Vintró, *Tresorer*; D. Pere Domenech y Roura, *Secretari primer*; D. Martí Botey y Puig, *Secretari segon*; D. Josep Galbany y Parladé, D. Daniel Girona, D. Manel Miret, D. Alfons Oliveda y Llopart, D. Francisco X. Parés y D. Joan Rosals, *Vocals*.

També durant aquest mes s'han celebrat les Juntes generals de Seccions, que han quedat constituïdes en la forma següent:

SECCIÓ D'ARQUITECTURA: D. Pere Domenech Roura, *President*; Don Guillem Busquets, *Vice-president*; D. Josep Domenech y Mansana, *Tresorer*; D. Geroni Martorell, *Bibliotecari*; D. Ramon Puig Giralt, *Secretari*; D. Joaquim Massich, D. Adolf Florensa y D. Ferran Tarragó, *Vocals*.

SECCIÓ DE FOLK-LORE: D. Fidenci Kirchner, *President*; D. Miquel S. Gatuellas y Ferrer, *Secretari*; Srta. D.ª Manela Fina y Vergés, *Vice-secretari*; Srta. D.ª Adelaida Ferrer, D. Ramon Miquel y Planas y D. Modest Serra y Gonzalez, *Vocals*.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MONTANYA: D. Manuel Tey, *President*; D. Guillem Barnola, *Vice-president*; D. Lluís Coll, *Tresorer*; D. Josep Amat, *Secretari*; D. Lluís Balcells, D. Jaume Riera y D. Jaume Llongueras, *Vocals*.

La Secció de Fotografia no s'ha reunit encara; la de Geologia y Geografia Física continua tal com quedà formada al constituir-se l'estiu passat.

SOCIS ENTRATS DURANT EL SEGON TRIMESTRE DE 1909

SOCIS RESIDENTS: D. Lluís Suñol Alcalde. — D. Joan Salmurri Capde-

vila. — D. Frederic Masriera y Vila. — D. Francisco Puget. — D. Heribert Sales. — D. Ramon Mas Bauzà. — D. Josep Martí. — D. Pol Olivet y Soler. — D. Laureà Bracons. — D. Pere de Villanueva y Mas. — D. Alvar Soldevila y Vidal. — D. Tomàs A. Torras. — D. Josep M.ª Santasusagna y Genovart. — D. Francisco Broggi. — D. Josep M.ª Serra y Valls. — D. Ramon Colom y Virgili. — D. Salvi Hostench Navarro. — D. Josep Navarro. — Don Lluís Graner. — D. Antoni Pladellorens. — D. Josep Torras y Montserrat. — D. Juli Müller. — D. Lluís Nicolau. — D. Joan Matheu y Ferrer. — Don Trinitat Torné y Pujol. — D. Josep M.ª Delàs Trabadillo. — D. Domingo Domingo. — D. Manuel de Barnola y Escrivà de Romaní. — D. Francisco de Sales Torras y Buxeda. — D. Emili Mas Vila. — D. Joan Bertran y Suñol. — D. Agustí M.ª Vintró. — D. Miquel Valls. — D.ª Gloria Bulbena y Reig. — D. Joan Ribera Villaró. — D. Josep Ojeda y Mur. — D. Lluís Llibre. — D. Enric Gironella Canals. — D. Joan Bofill. — D. Guillem M.ª Crory. — D. Ignasi Abadal. — D. Francisco Vives. — D.ª Montserrat Amat y Duran. — D.ª Mercè Amat y Duran. — D. Adolf Mas. — D.ª Carme Martí Balcells de Puig. — D. Artur Garcia. — D. Josep Egido y Gazulla. — Don Lluís G. Giribet y Colomer. — D. Llorenç Galmés. — D. Joan Escofet. — D. Pere Pujol Thomàs. — D. Josep Botey. — D. Cebrià Montoliu. — Don Manuel Girona y D. J. Prat de la Riba.

SOCIS DELEGATS: D. Lluís Moncunill, a Terrassa. — D. Pau Estapé y Garriga, al Masnou. — D. Julià Buhigas, a Sant Feliu de Guíxols. — Don Sebastià Rahola, a Cadaqués. — D. Josep M.^a Co, a Salinas (Aviles). — Don Josep Maluquer, a Colonia. — D. Gabriel Bernadas, a Montevideo. — M. J. Escarra, a París.

EXCURSIÓ A LA COSTA BRAVA CATALANA

L'èxit de les excursions a les Illes Balears y a l'Alger, y l'afició cada dia major de recórrer el mar llatí, mogueren al CENTRE a efectuar aquesta excursió a la Costa brava catalana, un dels troços més hermosos del litoral català; y havent-se fundat a la nostra capital el «Turisme Marítim», entitat que, com el seu nom indica, té per objecte realisar excursions per mar, el CENTRE, desitjós d'establir llaços de germanor ab la mateixa, li proposà organisar aquesta excursió de comú acort; proposició que fou carinyosament acceptada.

Pera portar a terme l'excursió va nolegjar-se'l magnífic vapor «Balear», el capità del qual, D. Jaume Estarellas, tantes simpaties sapigué guanyar-se quan l'excursió esmentada a les Balears.

Cent cinc excursionistes, entre ells més de vint senyores y senyoretes, se reuniren el dia 19, a les dugues de la tarda, a bordo del «Balear», que lluí tota l'empavessada, entre la qual destacava la bandera barrada del CENTRE.

A dos quarts de tres el vapor se posava en marxa, y, fregant la costa y

seguint sempre les seves ondulacions, va recórrer les quaranta-cinc milles que'ns separen de Sant Feliu de Guíxols.

Gracies a l'amabilitat de la societat «Fomento de Obras y Construcciones», que té al seu càrrec la construcció del port de Sant Feliu de Guíxols, y a les facilitats que van donar les autoritats de Marina, el «Balear» pogué atracar al moll, lo que va fer més còmodo'l desembarc.

A Sant Feliu tingueren una entusiasta rebuda per part de l'Ajuntament y demés autoritats locals; aixís com dels socis del «Centre Nacionalista» y altres entitats de la població que vingueren a bordo a saludar-nos.

A l'hermós passeig de mar, la cobla de La Bisbal, expressament contractada, tocà sardanes en obsequi als excursionistes.

L'endemà, a les cinc del matí, deixaren Sant Feliu, seguint el viatge cap a L'Escala. Aquesta travessia, que feren passant per entre Les Formigues y la costa, arran del Cap de Sant Sebastià y el de Bagur y pel mitg del freu de Les Medes, fregant els soperbs espadats, fou verdaderament esplèndida.

Fondejats davant de L'Escala, reberen a bordo la visita de l'Ajuntament y autoritats de Marina. En llanxes desembarcaren al moll grec d'Empuries, y, dirigits pel senyor Puig y Cadafalch, visitaren les excavacions que's practiquen en aqueixa desapareguda població.

A les tres de la tarda tornaren a bordo, essent carinyosament despedits per la població de L'Escala.

El «Balear» seguí la travessia dret a Roses y Cap de Creus. Aquí era'l límit de l'excursió; però'l senyor Estarellas, donant una prova més de la seva amabilitat, allargà l'excursió fins al Port de la Selva.

A quarts de set fondejaren en el port natural de Cadaqués, ont, com en les altres poblacions visitades, reberen sinceres demostracions d'afecte.

Embarcats novament a les onze de la nit, l'endemà dia 21 arribaren a Barcelona a les set del matí, tenint la sort de que durant tota la travessia ningú hagués sofert el més lleuger mareig.

Els excursionistes, agraïts a les moltes atencions rebudes del capità del «Balear», que demostrà novament ser tant excelent marí com complet cavaller, li regalaren una hermosa planxa d'ònix, sobre la qual hi ha una artística targa de plata oxidada ab la corresponent dedicatoria.

RESSENYES D'EXCURSIONS

JACA Y ELS SEUS ENCONTORNS. — El dia 4 nostre company D. Juli Soler y Santaló va donar una interessant conferencia sobre la pirenencia ciutat de Jaca, relatant ses belleses monumentals y pintoresques, com també les dels voltants. Una hermosa colecció de clixés fotogràfics que anaren projectant-se completaren la sessió.

LA NIT DE SANT JOAN AL CANIGÓ. — Nostre consoci D. Joan Danés y Vernedas va donar el dia 11 una conferencia ressenyant una excursió reali-

sada per les encontrades canigonenques y les impressions d'una nit tradicional passada al bell mig d'una de les seves més hermoses valls. Fou també acompanyada ab la projecció de diversos clixés.

IMPRESSIONS D'UN VIATGE PER L'ESCANDINAVIA fou el títol de la conferència donada el dia 18 per D. Alfons Maria Gallardo, descrivint una excursió per ell realitzada per Suecia y Noruega, quals paisatges y monuments anaren passant per davant els assistents an aquella agradable sessió, mercès a les projeccions lluminoses de bon nombre de clixés fotogràfics.

PER LA COMARCA DEL SOMONTANO. — Nostre amic y consoci D. Francesc Carreras y Candi donà una conferència'l dia 25 descrivint les bel·leses d'aquella interessant regió aragonesa (Osca), de la que'n féu complet estudi històric-monumental, completat també ab la projecció de vistes fotogràfiques obtingudes per D. Juli Soler y Santaló en ses excursions per aquell interessant país.

SECCIÓ DE FOLK-LORE

El dia 5 de Juny tingué lloc l'anunciada conferència de la senyoreta D.ª Adelaida Ferrer versant sobre *La mitologia en les rondalles d'en Per-rault*. Tractà, fent-hi molt atinades consideracions, sobre lo que vénen a representar les rondalles d'*En Patufet*, *El Gat ab bòtes* y *La Caputxeta vermella*, presentant al propi temps les variants catalanes.

La conferència estigué ilustrada ab projeccions lluminoses reproduint ilustracions del gran dibuixant Gustau Doré, que feren molt bon efecte.

El dia 19 de Juny donà la quarta conferència de *La Raça Gitana*, don Miquel S. Gatuellas y Ferrer, baix el títol de *L'Obra musical dels tzigans*.

Començà explicant l'origen de la música tzigana, apoyant-se en els estudis fets per en Liszt y Sinclair. A continuació s'ocupà detingudament de l'influència que les melodies tziganes han tingut en les obres de diversos grans mestres compositors, entre'ls quals presentà an en Brahms, Schubert, Schumann, Rubinstein y al genial Liszt, quals rapsodies vingué a dir que no eren més que simfonies sobre motius populars tzigans. Precedí aquesta disertació un estudi sobre l'influència que les esmentades melodies han tingut no ja sols en la música popular dels hongaresos y rumans, sinó també en la nostra mateixa música popular catalana, presentat en conseqüència dos cançons tziganes quals melodies són, en part, exactament iguals a nostres cançons *El Deseembre congelat* y *La Monja*. Acabà sa conferència explicant les orquestes y músiques tziganes que recorren el món, fent una lleugera historia dels instruments més típics en ells, com el *tzimbal* y la flauta, presentant una colecció de projeccions lluminoses que vingué a esser l'història gràfica dels instruments de corda de desde llur origen.

En quant a la part musical, les senyoretes D.ª Enriqueta Galobart y

D.ª Pilar Roca feren sentir de les famoses cançons tziganes, de les quals quatre estaven armonisades per en Brahms y les sis restants per la professora senyoreta D.ª Maria de la Concepció Compte, la qual a l'acabar la conferencia executà la 13 *Rapsodia húngara* de Liszt, obtenint una perllongada ovació per part de la concurrència nombrosíssima que omplenava la sala del CENTRE.

CURSET DE FOTOGRAFIA

Durant els dies 3 y 12 d'aquest mes de Juny D. Adolf Mas ha continuat les seves lliçons pràctiques de fotografia artística, les quals s'han vist molt concorregudes, despertant gran interès entre'ls aficionats.

El dia 20 va fer-se una visita a la Catedral a fi d'obtenir diverses fotografies de diferents detalls d'aquesta monumental joia arquitectònica.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

El dia 7 D. Pelegrí Casades donà la darrera conferencia d'aquest mes ab la seva lliçó CXV, continuació del resum de la Grècia arcaica.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÁN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE JUNY

TEMPERATURES (a l'ombra)				PRESSIONS BAROMETRIQUES A 0º Y AL NIVELL DEL MAR	
MITGES MENSUALS		MAXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA
12º.58	10º.60	28º.1 (dia 1)	— 2.º (dia 23)	763'8 mm.	765'1 mm.
ESTAT DEL CEL		{ Dies serens . . . 1 » nublados. 17 » coberts. . 12		{ Dies de pluja. . . 23 » de rosada . . . 1 » de calamarsa. . 0	
TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 104'4 mm.				VENTS DOMINANTS	
» DE NEU		» 0 »		8 MATÍ	8 TARDA
				NE.	Calmes

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.